

Милка В. Николић*
Универзитет у Крагујевцу
Филолошко-уметнички факултет

https://doi.org/10.18485/ai_beckovic.2019.ch15

821.163.41.09-1 Бећковић М.

УСТАЉЕНИ ИЗРАЗИ У ПЕСМИ ПРОПАГАНДА ПОЕЗИЈЕ МАТИЈЕ БЕЋКОВИЋА (ЛИНГВОСТИЛИСТИЧКИ АСПЕКТ)**

Циљ овог рада јесте да се издвоје и опишу типови устаљених израза, као и типови стилистичких поступака којима се остварује њихово укључивање у текст песме *Пропаганда поезије* Матије Бећковића. Устаљене изразе посматрамо у ширем смислу, а овим појмом обухватамо: (а) устаљене изразе који функционишу као микротекст (пословице и непословичке реченичне јединице); (б) устаљене изразе који функционишу као номинационе јединице (фразеологизми и нефразеолошки изрази). Писац примењује стилистичке поступке којима интегрише, дезинтегрише и реинтегрише устаљене изразе. Анализа је показала да сваки тип устаљених израза даје сопствени допринос стиху: (1) *фраземи* – експресивношћу, (2) *колокације* – евокативношћу, (3) *пословице* – везом са фолклорним наслеђем.

Кључне речи: Матија Бећковић, песма *Пропаганда поезије*, стилистички поступак, устаљени израз, пословица, фразеологизам.

* milkanik75@gmail.com

** Овај рад написан је у оквиру пројекта *Динамика структура савременог српског језика* (2011–2019), број 178014, који финансира Министарство науке и просвете Републике Србије.

1. Увод

Употреба устаљених израза, посебно фразема и пословица, представља један од познатих стилистичких поступака у уметничким текстовима. Допринос устаљених израза обликовању текста испољава се на формалном, смисаоном и културолошком плану. Фразеолошке и паремиолошке јединице представљају „повољна 'спремништа' за најразличитије културне садржаје”, у којима се одражава језичка слика света (Мршевић Радовић 2008: VI).³ У том смислу, програмска песма *Пропаганда поезије* Матије Бећковића захтева од читаоца висок ниво културне компетенције, која представља саставни део језичке компетенције представника једног језика.⁴

Пропаганда поезије припада раној фази Бећковићевог стваралаштва, у којој је наговештено да ће писац прихватити језик колектива „не само као израз него и као садржај” (Егерић 1995: 72).⁵ Ово програмско дело одражава песниково настојање да пронађе начин да објави истину, као и начин да друге поведе путем истине, по цену свих страдања која га могу задесити на том путу. Песма је окренута „поетичком самоиспитивању”, а „заноси везани за спољашњи свет, за националне и политичке циљеве, сведени су на ларпурлартистички обрт” (Јерков 1995: 96).

Поводом Бећковићеве употребе „вербалних формула”, проучаваоци указују да је погрешно сматрати да је

3 Како се објашњава у лингвокултурологији, „језик акумулира кључне концепте културе, врши њихову транслацију и оваплоћује их у знакове – ријечи и друге језичке јединице” (Пејановић 2008: 432). Устаљени изрази у делима Матије Бећковића потврђују да један колектив у језику чува и преноси своје памћење, да се у језику акумулира мудрост времена (Симић 1995: 221).

4 Користимо издање: Матија Бећковић, *Метак луталица*, СКЗ, БИГЗ, Дечје новине, Горњи Милановац, Београд, 1992.

5 О поетичким одликама ране и зреле фазе у Бећковићевом стваралаштву, в. Јерков 1995; Милосављевић 1995; Пантић 1995.

песник преузео већ постојеће језичке творевине и непрерађене их уградио у стих (уп. Божовић 1995: 17; Вуковић 1995: 31; Лаушевић 1995: 143). Циљ овог рада јесте да се издвоје и опишу типови устаљених израза, као и типови стилистичких поступака којима се остварује њихово укључивање у текст програмске песме *Пропаганда поезије*. Устаљене изразе посматрамо у ширем смислу, а овим појмом обухватамо: (а) устаљене изразе који функционишу као микротекст (пословице и непосредичке реченичне јединице); (б) устаљене изразе који функционишу као номинационе јединице (фразеологизми и нефразеолошки изрази). У складу с поетичким одликама Бећковићеве поезије, очекивано је да ће овај писац применити стилистичке поступке којима интегрише, дезинтегрише и реинтегрише устаљене изразе.

2. Теоријски приступ устаљеним изразима

Појам *устаљени израз* користимо као надређен у односу на појмове: *колокација*, *фразем* (*фразеологизам*), *изрека*, *пословица*.

Ослањамо се на приступ према коме се раздвајају паремиолошке од фразеолошких јединица: *фраземи* се схватају као језичке јединице, а *паремије* и као језичке јединице и као фолклорне творевине.⁶ Паремија је минимална јединица надјезичког семиотичког реда, представља самосталан текст, располаже самодовољним значењем и могућношћу самосталне употребе (в. Пермјаков 1975: 251; Черкаски 1978: 36). Фразем има синтаг-

6 Ако се устаљени изрази посматрају као „фразеолошки жанрови”, онда *пословице* и *фраземи* припадају истом континууму (в. Пејановић 2010). У фразеолошке жанрове спадају: стални епитети, устаљена поређења, фраземи, узречице, клетве, заклетве, пословице и изреке.

матску структуру; може имати незавршену (отворену) реченичну структуру, због чега му је приликом актуализације у вишој структурној јединици потребна синтаксичка и семантичка подршка окружења (в. Мршевић Радовић 1987: 23–24; Ружић 2011: 556).

У односу на слободну синтагму, *колокација* представља рестриктивни спој, код којег је мала или никаква могућност замене лексема (Стојић, Мурица 2010: 113). На основу критеријума идиоматичности, номинативности и експресивности, диференцирају се *фраземи* од осталих репродуктивних језичких јединица, у које спадају, с једне стране, пословице, сентенце, афоризми, а с друге стране, термини и друге неекспресивне јединице (Гољак 2008: 52–53).⁷ Експресивност фраземима не одузима информативну вредност (в. Драгићевић 2009: 41). Ова одлика фразеолошких јединица – да су уједно експресивне и информативне – чини их веома погодним стилистичким средством.

Пословице настају „из човековог суочавања са собом и светом око себе”, доносећи „животну истину” – а то је „вредност с којом се људи [...] морају сукобити у свом свакодневном животу, морају је мисаоно прерадити, артикулисати и вербално уобличити” (Симић, Јовановић 2002: 191). Паремije су значајне као носиоци специфичног односа одређеног колектива према реалним животним околностима, као и према сопственом културном наслеђу, у којем се та реалност прелама (в. Јовановић 2004б: 239; Јовановић 2004в: 341). Пословице се показују „као највиши репрезенти лексичког и граматичког потенцијала језика”

7 Фраземе схватамо према одређењу датом у: Мршевић Радовић 1987: 17–24. Колокације схватамо према одређењу датом у: Дражић 2014: 71–74. Успостављању критеријума разграничавања *колокација* у односу на *слободне синтагме* и *фраземе* допринела су контрастивна истраживања (в. Вукићевић Ђорђевић 2008; Пејовић 2015: 31–73), као и истраживања српског као страног језика (в. Дражић 2011; Дражић 2013; Дражић 2016).

(Јовановић 2004а: 131), а често се појављују у саставу уметничких текстова (в. Бојовић 2008).

3. Резултати стилистичке анализе

3.1. Нереченичне конструкције

У песми се запажају бројни *фраземи* употребљени без *формалних измена*, при чему на семантичку реализацију утиче контекст стиха, који је различит од свакодневног говора као природног лексичког окружења за фразем. Што је контекст мање очекиван, ефекат је израженији (ово важи за све типове примера које наводимо из песме *Пропаганда поезије*):⁸

Ноћ коју ће милом или силом завоleti (*милом или силом*, Оташевић 2007: 378).

Ноћ у коју су несрећно заљубљени они који нису на њеној страни (*бити на нечијој страни*, Матешкић 1982: 651).

Ноћ далеко отишла и без милости прешла сваку меру (*прећи/прелазити <сваку> меру*, Оташевић 2007: 561).

Положићеш рачуне за своје немилости (*положити рачун*, Матешкић 1982: 533).

Друге ће птице певати доцније (*друге ће птице певати*, Матешкић 1982: 539);

Не мисли добро – ради ти о глави (*радити коме о глави*, Матешкић 1982: 148).

На тешком путу преко белог света (*преко белог света*, Матешкић 1982: 667);

Нечиста савест има слуха за ризике (*имати слух/слуха [за нешто]*, Оташевић 2007: 644).

Ставити тачку још је пут најкраћи (*ставити, ударити*

8 За фраземе смо пронашли потврде у: Вуловић 2015; Матешкић 1982; Оташевић 2007; Стојичић 1994. За пословице смо пронашли потврде у: Јовановић 2006; Стојичић 1994.

тачку [на нешто], Оташевић 2007: 681).

Наведи душмане да покажу право лице (*показати/показивати* <своје> *право лице*, Оташевић 2007: 354).

Ноћ која иде на живце господи (*ићи, ударати* [*некоме*] *не живце/нерве*, Оташевић 2007: 219).

Молим те дођи ми главе једног дана (*доћи* [*некоме*] *главе*, Оташевић 2007: 103).

Одржавај везе с нечистим силама (*нечастиве силе*, Матешкић 1982: 606).

Буди по сваку цену бољи од осталих (*по сваку цену*, Матешкић 1982: 54).

Песник на фраземе делује различитим поступцима и њиховим комбинацијама, што доводи до семантичких померања.

Најзаступљенији поступак јесте *промена реда речи*. Пермутација и у слободним синтагмама изводи читаоца из аутоматизма перцепције, а код устаљених израза (код којих је ред речи непромењив) ефекат је појачан, а додатно је појачан код идиоматизованих устаљених израза:

Ноћ која средства не бира да сване (*не бирати средство*, Матешкић 1982: 638).

Ноћ далеко отишла и без милости прешла сваку меру (*догурати, дотерати, доћи далеко*, Оташевић 2007: 139).

Ред мора бити јер би далеко дотерали (*догурати, дотерати, доћи далеко*, Оташевић 2007: 139).

Конфузна птицо на моју душу пала (*ићи, пасти на* [*нечију*] *душу*, Оташевић 2007: 486).

Треба до краја ићи према себи (*ићи до краја*, Матешкић 1982: 272).

Осим промене реда речи, јављају се и *други поступци*. Наводимо карактеристичне примере.

(1) Песник у устаљеном изразу мења облик једног члана у фразему. На пример, уместо *показивати прстом*

+ акузатив с предлогом *на*, јавља се *показивати прстом*
+ акузатив без предлога:

По цену да те прстом показују (*показивати прстом на некога*; Матеших 1982: 536).

(2) У фразему може бити промењен тип синтаксичке конструкције, што доводи до деконструкције фразеолошке јединице. На пример, уместо именичке синтагме у номинативу с поредбеном речју *као*, јавља се именичка синтагма у акузативу без предлога:

Исценирај гром у ведру небу (*као гром из ведра неба*, Оташевић 2007: 129).

(3) Једна реч у фразему може бити замењена другом речју:

Ослушни музику која сече уши (*парати уши*, Матеших 1982: 713).

(4) У следећем примеру замењена је једна реч у фразему, што представља одређени ступањ онеобичавања. Затим, замењена је лексема *жедан* синтагмом *један народ*, чиме се појачава асоцијативна вредност стиха. Новонастали израз *превести један народ преко воде* има културноисторијске конотације. Дакле, различитим средствима се остварује вишеструки ефекат:

Преведи један народ преко воде (*превести [некога] жедна/жедног преко воде*, Оташевић 2007: 548).

(5) Јављају се примери фразема са унетим двама речима:

Поједи се изнутра као бели месец (*појести се као месец*, Стојичић 1994: 313).

(6) У следећем фразему замењена је једна реч у именичкој синтагми, затим, промењен је облик синтагме и изостављен глагол:

Нечиста савест има слуха за ризике (*имати чисту савест*, Матешкић 1982: 602).

Песник *комбинује* промену реда речи с другим поступцима.

(1) У фразему може бити промењен ред речи и замењена једна реч:

Кад нам лутке дуну дићи ћемо буну (*дошле, удариле коме лутке <у главу>*, Матешкић 1982: 322).

(2) Исто тако, песник мења ред речи и уноси једну нову реч у фразем:

Падни у немилост и на милост гору (*предати/предавати, оставити/остављати, препустити/препуштати на милост и немилост [некоме, нечему]*, Оташевић 2007: 378).

(3) Може бити промењен ред речи, унета нова реч и замењен глагол. У следећем примеру, унета глаголска лексема на први поглед семантички је сродна супституираном глаголу, а заправо доводи до семантичког померања у правцу буквализације израза:

Све озлоглашено окуси сву душу изгреши (*огрешити/грешити душу*, Оташевић 2007: 127).

(4) У следећем примеру, промењен је тип синтаксичке конструкције тако што је уместо зависне клаузе с везником *кад* употребљена зависна клауза с везником *да*; затим, промењен је ред речи и додата једна реч:

С надом да грожђе и на врби роди! (*кад на врби роди грожђе*, Оташевић 2007: 128)

У песми се јављају и *сложеније трансформације фразема*.

(1) Фразем може бити трансформисан на такав начин да у стиху постоји кључна реч у неизмењеном облику, при чему се може одредити фразеолошка јединица која је у основи стиха:

Другови слободно загазите у те воде (*упливати у воде*, Матешкић 1982: 750).

(2) У следећем стиху, фразем је трансформисан на такав начин да се у стиху, као „остаци”, налазе кључне лексеме у измењеном редоследу и измењеном облику, при чему се може пронаћи веза са одређеном фразеолошком јединицом:

Со по глави шета као капља живе (*имати <зрно, два зрна> соли у глави*, Оташевић 2007: 103).

(3) У наредном примеру, фразем је трансформисан на такав начин да је изостављена кључна група речи, услед чега није лако одредити фразеолошку јединицу, вероватно је у питању *подметнути/подметати некоме кукавичје јаје* (Матешкић 1982: 210):

Ноћ која подмеће снове песницима.

посебну групу издвајамо *интерференције двају фразема*.

(1) У следећем стиху интерферирају два фразема: *капа доле* (Матешкић 1982: 231) и *посути се / посипати се пепелом <по глави>* (Оташевић 2007: 102). Први израз

измењен је по облику. Други израз трансформисан је на такав начин да се у стиху налазе кључне лексеме у неизмењеном редоследу а измењеном облику. Додатни ефекат постиже се тиме што је елиминисана запета из стиха:

Капе доле пепео на главе.

(2) Интерференција двају фрезема вероватно се јавља и у наредним примерима. У првом примеру интерферирају: *ђаво га (те, је...) узео у своје канце* (Оташевић 2007: 718) и *доћи ће ђаво под своје* (Матешић 1982: 121). У другом примеру интерференцију остварују фраземи: *нису му све козе на броју* (Матешић 1982: 268) и *пребројати звезде* (Матешић 1982: 797). Наводимо стихове:

Песмо која си ме узела под своје.

Кад ти не буду све звезде на броју.

(3) У наредном стиху интерферирају израз *читати звезде* и фразем *прочитати/читати између редова* (Оташевић 2007: 769):

Прочитај звезде између редова.

У песми *Пропаганда поезије* јављају се бројне *колокације* и *терминолошке синтагме*. Већина колокација се појављује *без формалних измена* (ред речи и облик речи остају непромењени у стиховима):⁹

Физички радници у конфекцијским оделима (*физички радник*, Дражић 2014: 126; *конфекцијско одело*, РМС, одр. конфекцијски).

9 За колокације смо пронашли потврде у: Дражић 2014; Јовановић, Атанацковић 1980; РМС; РСАНУ. Као помоћни извор за идентификацију колокација користили смо АРСЈ.

Одавно си заслужила смртну казну (*смртна казна*, РМС, одр. казна)

На тешком путу преко белог света (*тежак пут*, РМС, одр. пут).

Погрешно певаш у нужној одбрани (*нужна одбрана*, РСАНУ, одр. одбрана).

Реда мора бити јер далеко би дотерали (*реда мора бити*, Јовановић, Атанацковић 1980: 1262).

(1) Стилематичност колокација употребљених без формалних измена постиже се укључивањем у неочекивани контекст:

Молим речи да ме оставе на миру (*на миру*, РМС, одр. мир).
Поставља телефонске везе по космосу (*телефонска веза*, РМС, одр. телефонски).

Ноћ у коју су несрећно заљубљени они који нису на њеној страни (*несрећно заљубљен*, Јовановић, Атанацковић 1980: 1098; *бити на нечијој страни*, Јовановић, Атанацковић 1980: 833).

Физички радници дезинфикују историју (*физички радник*, Дражић 2014: 126).

Прогнозира време описмени таму инфичира околину (*прогноза времена*, РМС, одр. прогноза).

(2) Устаљене конструкције онеобичавају се одступањем на плану семантичке спојивости лексема:

Песмо написана под сопственим утицајем (*бити под чијим утицајем*, Јовановић, Атанацковић 1980: 834).

(3) Читаочеву пажњу привлачи израз који се може асоцијативно повезати, с једне стране, с терминолошком синтагмом *диктатура пролетеријата*, а с друге стране, с фраземом *вартоломејска ноћ* (Вуловић 2015: 39, 56):

Ноћ диктатуре пролетеријата.

3.2. Реченичне конструкције

Међу устаљеним изразима који функционишу као микротекст читалац ће лако препознати *пословице*, иако се оне увек јављају у измењеном виду:

А једна ласта учини пролеће! (*Једна ласта не чини пролеће*, Јовановић 2006: 170).

Завади звезде па завладај водом (*Завади, па владај*, Стојићић 1994: 137).

Постиђена оним чиме су се друге ноћи поносиле (*Чег' се мудар стиди, тим се луд поноси*, Јовановић 2006: 62).

У песми *Пропаганда поезије* јавља се и реченична форма која се може сматрати својеврсном *квазипословицом*:

А све је десно кад се гледа лева.

У посебну групу сврстаћемо *сентенце*, тј. индивидуалне пишчеве творевине које исказују општу мисао. Писац изненађује читаоца необичним тврдњама:

На тешком путу преко белог света / Ако себе сретнеш ниси умакао.

Не иде далеко онај ко се боји / Да упозна све и свашта без разлике.

Ко док пада не уме да се заустави / Не мисли добро – ради ти о глави.

Ко запева лепше мање живи.

О тешко пилоту заљубљеном у једно место у ваздуху.

Стилогеност је израженија уколико сентенца садржи парадокс, фигуру хармоничног противуречја која се остварује у форми реченице:

Памтићеш се по оном што ми ниси учинила.

Свуд ми је добро али у злу најбоље.

У посебну групу сврстаћемо својеврсне *квазисентенце*, које кореспондирају са познатим исказима:

Чувај се малокрвних речи и прехладе.
Ко тебе издајом ти га гасом и шибицом.
Једино ако победиш ниси погрешно!
Чувај се анонимних и одвише малих.

Једна реченична форма настала је трансформацијом пароле (*Пролетери свих земаља, уједините се*):

Пролетерске ноћи уједините се.

На крају, издвајамо изразе који имају културноисторијску асоцијативну вредност јер кореспондирају с другим делима (*Искрена песма*, Милан Ракић; *Песник пева после рата*, Душан Васиљев):

Искрена песмо написана руком ближом срцу.
О најлепше вече после рата.

3.4. Стилистичка функција устаљених израза у језичком обликовању песме *Пропаганда поезије*

Ова песма написана је на стандардном језику, којем се песник супротставља на плану употребе *устаљених израза*. Стилематичност се може посматрати са два аспекта: (1) *устаљени изрази* се формално онеобичавају; (2) употреба бројних *устаљених израза* у неизмењеном виду, како се појављују у свакодневном говору, неочекивана је за поезију.¹⁰

10 О двоаспекатској стилематичности у Бећковићевим делима у којима се успоставља интерсекцијски однос стандардног језика и ровачког говора, в. Ковачевић (1995).

У „идиомској материји”, како предочава Ново Вуковић, „заробљена [је] велика (језичка) енергија” (1995: 35). Вербалне формуле се одликују изразитом конотативношћу. Употребљавајући их у посебном контексту и у комбинаторичком садејству, Бећковић у бројним својим делима читаоцу оставља недоумицу: да ли гради или разграђује (Вуковић 1995: 42).

Сваки тип устаљених израза даје сопствени допринос: (1) *фраземи* – доприносе експресивношћу (јер функционишу као већ „припремљене” слике); (2) *колокације* – евокативношћу (јер су најчешће везане за одређену сферу употребе); (3) *пословице* – везом са фолклорним наслеђем, као и реторичком снагом којом се пословице уопште одликују.

Квазипословице, сентенце и квазисентенце јесу индивидуалне пишчеве творевине које кореспондирају са културноисторијском традицијом. Ове минималне текстовне целине могу се посматрати као посебна уметничка дела којима песник објављује истину, што је дужност песника према поетичком начелу којег се Бећковић придржавао у раној фази стваралаштва.

Стилогеност *устаљених израза* долази до изражаја у уводном делу песме, у коме се употреба *фразема* и *колокација* комбинује са поступком понављања (хомоформна и хетероформна понављања). Будући да у песми нема риме, нема устаљене цезуре и да стихови нису једнаки по броју слогова, фреквентно појављивање *устаљених израза* комбиновано са *анафоричким понављањем* – доприноси организацији ритма и повишеном реторичком тону:

Ноћ која средства не бира да сване
Ноћ научена на поразима других *ноћи*
Ноћ наметљива и ружно васпитана
 Постиђена оним чиме су се друге *ноћи* поносиле

Ова ноћ може себи да дозволи да малтретира и чини насиље

[...]

Ноћ која иде на живце господи

Ноћ која тамани слабе организме

Ноћ која помаже чуварима реда

Ноћ која је поштено за пример стрељала

Поручује лепо време за своје пријатеље.

У другом делу песме, *понављање* речи није више стилистичка доминанта, а *устаљени изрази* задржавју високу заступљеност. У завршном делу песме *фраземима* и *колокацијама* придружују се *квазипословице*, *сентенце* и *квазисентенце*, чиме се појачава реторички тон. Како се песма *Пропаганда поезије* приближава завршетку, реторички тон је све истакнутији, а томе се придружује узвична интонација:

Падни у немилост и на милост гору

Према сведоцима лажним све је цвеће

Дан мора доћи ако не ухапсе зору

А једна ластва учини пролеће!

[...]

Победници морају бити срачунати

Иди тамо где си све унапред решио

Заслужену казну нећеш дочекати

Једино ако победиш ниси погрешо!

Као што је овом програмском песмом Бећковић најавио, повишени реторички тон и схватање да је песникова дужност да свету донесе истину – остаће трајна одлика његовог стваралаштва и у каснијим фазама.

4. Закључак

На плану поетике, песма *Пропаганда поезије* Матије Бећковића, настала у раној фази, показује константе које ће обележити његово стваралаштво: (а) уверење да је песник свету неопходан и незамењив јер може објавити истину која је само њему знана; (б) изражена етичка димензија песничког језика; (в) настојање да се у стиху постигне повишена дикција и повишен симболички занос.

На основу формалних, семантичких и синтаксичких параметара, издвајају се две групе устаљених израза: (б) изрази који функционишу као реченични чланови – *фразем, колокација, термилошка синтагма*; (а) изрази који функционишу као микротекст – *пословица, квази-пословица, сентенца, квазисентенца, парола*.

Устаљени изрази могу бити укључени у текст: (1) без формалних и семантичких измена; (2) модификовани применом основних стилистичких поступака (додавање, одузимање, пермутација, супституција).

Фраземи су најфреквентнији тип устаљених израза. У стихове се укључују на више начина: (а) без формалних измена; (б) са формалним изменама – промена реда речи, промена облика речи, изостављање речи, уношење нових речи, као и комбинације наведених поступака; (в) фразем може бити трансформисан на такав начин да се његове кључне лексеме налазе у стиху, па се може одредити фразеолошка јединица која је у основи; (г) фразем може бити трансформисан на такав начин да је изостављена кључна група речи, услед чега није лако одредити фразеолошку јединицу; (д) јавља се интерференција двају фразема.

Колокације и *термилошке синтагме* су мање изложене формалним, а више семантичким изменама у контексту. Од реченичних форми јављају се пословице, које су увек трансформисане. Индивидуалне пишчеве творевине су *квазипословице, сентенце* и *квазисентенце*.

Бећковићев стваралачки однос према устаљеним изразима показује његово опредељење да истовремено следи традицију и да јој се супротставља, да је преиспитује, да је истовремено оповргава и потврђује. На тај начин, песник у традиционално наслеђе уграђује сопствени допринос.

ИЗВОРИ

- АРСЈ: *Асоцијативни речник српскога језика*, П. Пипер, Р. Драгићевић, М. Стефановић (прир.), Београд: Београдска књига, Сужбени лист, Филолошки факултет, 2005.
- Јовановић, Атанацковић 1980: Р. Јовановић, Л. Атанацковић, *Систематски речник српскохрватскога језика*, Нови Сад: Матица српска.
- Јовановић 2006: Ј. Јовановић, *Књига српских народних пословица II*, Београд: Научно друштво за неговање и проучавање српског језика.
- Матешкић 1982: Ј. Матешкић, *Фразеолошки рјечник хрватскога или српског језика*, Загреб: Школска књига.
- Оташевић 2007: Ђ. Оташевић, *Мали српски фразеолошки речник*, Београд: Алма.
- РМС: *Речник српскохрватског књижевног језика*, књ. 1–6, Нови Сад: Матица српска, 1967–1976.
- РСАНУ: *Речник српскохрватског књижевног и народног језика*, књ. 1–19, Београд: Српска академија наука и уметности, 1959–2014.
- Стојичић 1994: Ђ. Стојичић, *Сјај разговора. Лексикон српских изрека*, Београд, Горњи Милановац: Дечје новине.

ЛИТЕРАТУРА

- Божовић 1995: Р. Божовић, Игракази Матије Бећковића, у: М. Вукићевић, Н. Вуковић, М. Ковачевић (прир.), *Поетика*

- Матије Бећковића*, Никшић: Филозофски факултет, Подгорица: Октоих, 13–18.
- Бојовић 2008: З. Бојовић, Паремиа у књижевном делу, *Зборник Матице српске за славистику*, 73, Нови Сад, 35–42.
- Вукићевић Ђођевић 2008: Љ. Вукићевић Ђорђевић, О колокацијама – или зашто снажна кафа ипак није довољно јака, *Philologia*, VI/6, Београд, 27–32.
- Вуковић 1995: Н. Вуковић, Вербалне формуле у функцији Бећковићеве пјесничке реторике, у: М. Вукићевић, Н. Вуковић, М. Ковачевић (прир.), *Поетика Матије Бећковића*, Никшић: Филозофски факултет, Подгорица: Октоих, 31–43.
- Вуловић 2015: Н. Вуловић, *Српска фразеологија и религија. Лингвокултуролошка истраживања*, Београд: Институт за српски језик САНУ.
- Гољак, Светлана (2008): С. Гољак, Градуелност у фразеологији (на примеру српских и белоруских фразеологизама), у: *Научни састанак слависта у Вукове дане*, 37/1, Београд: МСЦ, 51–59.
- Драгићевић 2009: R. Dragičević, O problemima identifikacije frazeologizma, *Sudslavistik online*, 1, Tibingen, 35–44. www.suedslavistik-online.de/01/dragicevic.pdf. Datum poslednjeg pregleda 15. 05. 2019.
- Дражић 2011: Ј. Дражић, Семантичка и граматичка обележја речи у лексичким колокацијама у српском језику, у: С. Танасић (ур.), *Граматика и лексика у словенским језицима*, Нови Сад: Матица српска, Београд: Институт за српски језик САНУ, 393–402.
- Дражић 2013: Ј. Дражић, Колокације у светлу семантичких мрежа у српском језику, у: М. Алановић, Ј. Дражић, Г. Штазни, Г. Штрбац (ур.), *Лексика – граматика – дискурс*, Нови Сад: Филозофски факултет, 75–92.
- Дражић 2014: Ј. Дражић, *Лексичке и граматичке колокације у српском језику*, Нови Сад: Филозофски факултет.
- Дражић 2016: Ј. Дражић, Нејезички и језички фактори за конципирање речника колокација српског језика, у: С. Ристић, И. Лазић Коњик, Н. Ивановић (ур.), *Лексикологија*

- и лексикографија у светлу савремених приступа*, Београд: Институт за српски језик САНУ, 305–320.
- Егерић 1995: М. Егерић, Колективни монолог у лирском субјекту поезије Матије Бећковића, у: М. Вукићевић, Н. Вуковић, М. Ковачевић (прир.), *Поетика Матије Бећковића*, Никшић: Филозофски факултет, Подгорица: Октоих, 67–78.
- Јерков 1995: А. Јерков, Од птице до човека, у: М. Вукићевић, Н. Вуковић, М. Ковачевић (прир.), *Поетика Матије Бећковића*, Никшић: Филозофски факултет, Подгорица: Октоих, 81–101.
- Јовановић 2002: Ј. Јовановић, Језичка структура и стилистичка природа српских народних пословица, *Српски језик*, VII/1–2, Београд, 271–301.
- Јовановић 2004а: Ј. Јовановић, Паремолошки стил(ови), *Наш језик*, 35/1–4, Београд, 117–135.
- Јовановић 2004б: Ј. Јовановић, Поетика пословица, *Српски језик*, IX/1–2, Београд, 325–341.
- Јовановић 2004в: Ј. Јовановић, Функционално-стилистички статус народних пословица, *Научни састанак слависта у Вукове дане*, 32/1, Београд: МСЦ, 235–243.
- Ковачевић 1995: М. Ковачевић, Антитетичка фигурација у поезији Матије Бећковића, у: М. Вукићевић, Н. Вуковић, М. Ковачевић (прир.), *Поетика Матије Бећковића*, Никшић: Филозофски факултет, Подгорица: Октоих, 103–118.
- Лаушевић 1995: С. Лаушевић, Матија Бећковић или пјесничко слушање језика, у: М. Вукићевић, Н. Вуковић, М. Ковачевић (прир.), *Поетика Матије Бећковића*, Никшић: Филозофски факултет, Подгорица: Октоих, 137–147.
- Милосављевић 1995: П. Милосављевић, Бећковић, постмодернизам, неоромантизам, у: М. Вукићевић, Н. Вуковић, М. Ковачевић (прир.), *Поетика Матије Бећковића*, Никшић: Филозофски факултет, Подгорица: Октоих, 161–180.
- Мршевић Радовић 1987: Д. Мршевић Радовић, *Фразеолошке глаголско-именичке синтагме у савременом српскохрватском језику*, Београд: Филолошки факултет.
- Мршевић Радовић 2008: Д. Мршевић Радовић, *Фразеологија и национална култура*, Београд: Друштво за српски језик и књижевност Србије.

- Пантић 1995: М. Пантић, Рани и зрели Бећковић, у: М. Вукићевић, Н. Вуковић, М. Ковачевић (прир.), *Поетика Матије Бећковића*, Никшић: Филозофски факултет, Подгорица: Октоих, 187–193.
- Пејановић 2008: А. Пејановић, Фразеолошки жанрови и културни концепти као преводилачки проблем, *Српски језик*, XIII/1–2, Београд, 431–441.
- Пејановић 2010: А. Пејановић, Фразеологија српског језика и њена структура, М. Ковачевић (ур.), *Интердисциплинарност и јединство савремене науке*, Источно Сарајево: Филозофски факултет, 183–188.
- Пејовић 2015: А. Пејовић, *Контрастивна фразеологија шпанског и српског језика*, Крагујевац: ФИЛУМ.
- Пермјаков 1975: Г. Л. Пермјак, К вопросу о структуре паремнологического фонда, у: *Типологические исследования по фольклору*, Москва: Главная редакция восточной литературы, 247–274.
- Ружић 2011: В. Ружић, Условљеност граматичко-семантичких обележја фразема српског језика, у: С. Танасић (ур.), *Грамматика и лексика у словенским језицима*, Нови Сад: Матица српска, Београд: Институт за српски језик САНУ, 555–565.
- Симић 1995: Р. Симић, Поезија као семиолошка репродукција народног предања (на примеру Бећковићеве поезије), у: М. Вукићевић, Н. Вуковић, М. Ковачевић (прир.), *Поетика Матије Бећковића*, Никшић: Филозофски факултет, Подгорица: Октоих, 216–235.
- Симић, Јовановић 2002: Р. Симић, Ј. Јовановић, *Основи теорије функционалних стилова*, Београд: Јасен.
- Стојић, Мурица 2010: А. Stojić, S. Murica, Kolokacije – teorijska razmatranja i primjena u praksi na primjerima ih hrvatskoga i njemačkoga jezika, *Fluminensia*, 22/2, Zagreb, 111–125.
- Стојичић 2012: В. Стојичић, Синтагма и структурна својства колокација, *Филолог*, V, Бања Лука, 260–268.
- Черкаски 1978: М. А. Черкасский, Опыт построения функциональной модели одной частной семиотической системы, у: *Паремнологический сборник*, Москва: Главная редакция восточной литературы, 35–52.

Milka Nikolić

FIXED EXPRESSIONS IN THE POEM
POETIC PROPAGANDA BY MATIJA BEČKOVIĆ
(THE LINGUO-STYLISTIC ASPECT)

The goal of this paper is to separate and describe the types of fixed expressions, as well as the types of stylistic methods by which their insertion is achieved in the text of the poem *Poetic Propaganda* by Matija Bečković. The poem was written in the standard language. So, in the poem the writer does not rely on dialectal cultural heritage. We look at fixed expressions in a broad sense, as multiple units which are known to Serbian speakers in their language and used as already formed units, without forming them again. The term *fixed expression* covers: (a) fixed expressions which function as a microtext, which include the sentential forms – proverbs and non-proverb units; (b) fixed expressions which do not function as a text but as naming units (which fit in a text), which include the non-sentential forms – phraseologisms and non-phraseological units. The analysis showed that Matija Bečković applies stylistic methods by which he inserts different types of fixed expressions in the writing. Fixed expressions can be included in a verse differently: (1) without the changes of formality and meaning; (2) with the changes of formality and meaning. The conclusion is that fixed expressions represent the suitable language units for the formation of a verse.

Key words: Matija Bečković, the poem *Poetic Propaganda*, stylistic methods, fixed expressions, proverb, phraseologism.